

ἰνυπάρχει τοῖς φερομένοις ὡς μόρια αὐτῶν, ὡς τὰ μόρια τοῦ πλοίου ἐν
 κῦτῳ φερομένῳ, οὐχ οἶόν τε ψοφεῖν· καὶ τὸ πλοῖον αὐτό, εἰ ἐν ποταμῷ
 ῥέροιστο φερομένῳ καὶ καταρρέοντι, οὐ ψοφεῖ· ὡς μόριον γάρ τι αὐτοῦ
 ὥσπερ συμπεριφέρεται. Ὅτε τοίνυν οὐδὲ φῶφος γίνεται, τῶν ἀστέρων
 κινουμένων, ὁτλον ὡς οὔτε ἔμψυχον εἴτουν αὐτοκίνητον φέρεται τὰ ἄστρα
 5 φοράν, οὔτε βιαίαν, ὥσπερ τὰ ὠθούμενα καὶ ῥιπτούμενα. Καὶ εἰς κε,
 φησὶν, ἢ φύσις εἴτουν ὁ θεμιουργός προνοητικῶς τοῦτο καταστήσασθαι
 τὸ ἀκίνητον τῶν ἀστέρων, ὡς εἰ μὴ τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον, πάντας ἂν
 ἦν τὰ τῆδε ἐν πάθει μισθίσι ἀεί, καὶ οὐδὲν ἂν οὐδέποτε ὁμοίως εἶχε
 καὶ ἀμεταβλήτως.

Ἐπι τὰ περὶ τῆς τάξεως τῶν σφαιρῶν τοῖς περὶ τὴν ἀστρολογίαν
 δαίμοσι παρήσαν ἰκανώτερον λέγειν. Αὐτὸς δὲ φησὶ συνεπτωγμένως,
 ὅτι μετὰ τὴν πρώτην καὶ ἀπλήν καὶ ταχίστην περιφορὰν ἀπ' ἀνατολῶν
 ἐπὶ δυσμᾶς, ἢ τοῦ Κρόνου ἐγγυτάτω ταύτης ἐστὶ, βραδυτάτη τῶν ἄλλων·
 ἐν γὰρ τριάκοντα ἔτεσιν ἀποκαθίσταται· ἢ δὲ πορρωτάτω τῆς πρώτης
 15 ἐσχάτη τε τῶν ἄλλων, ἢ τῆς σελήνης, τάχιον ἀπασῶν τῶν ἄλλων διὰ
 μηνός· τῶν δὲ μεταξὺ ἄλλη ἄλλης τάχιον καὶ βραδυτέρον. Καὶ γὰρ ἀνά-
 παλιν φερομένων ἀπασῶν τῆ πρώτῃ, ὡς εἴρηται, ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολᾶς
 δηλονότι, αἱ μὲν ἐγγύτερον αὐτῆς ἀντιφερόμεναι βράδιον κινουῦνται διὰ
 τὸ κρατεῖσθαι μάλιστα αὐτὰς ὑπὸ τῆς πρώτης ἢ αἱ πορρωτέρω· αἱ δὲ
 20 πορρωτέρω τάχιον ἀναλόγως τῆ πρὸς αὐτὴν ἀποστάσει διὰ τὸ μὴ κρα-
 τεῖσθαι ὡσαύτως ταῖς ἐγγυτέρω.

Ἐπι ζητεῖ μετὰ τῆς συνήθους εὐλαβείας οὕτως ὑψηλοτέρων καὶ μὴ
 εὐπορίστων τῆ καταλήψει, καὶ διορίζεται δύο ταῦτα περὶ τῶν ὑπὸ τὴν
 πρώτην σφαιρῶν· πρῶτον μὲν διατί, τοῦ πρώτου σφαιρικοῦ σώματος, ἐν
 25 ὧ οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, μίαν κινουμένου φοράν, οὐ τὰ πλησίον αὐτοῦ, ἐν
 οἷς οἱ πλανώμενοι, τὰς ἐλάττους κινουῦνται· μᾶλλον, ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ
 σελήνη τὰς ἐλάττους κινουῦνται, καίτοι πόρρω τοῦ πρώτου σώματος ὄντα.
 Ἐδει γὰρ ταῦτα πλείους κινεῖσθαι μᾶλλον ὡς πορρωτέρω ὄντα, Κρόνου
 δὲ τὴν σφαιραν καὶ τὰ ἄλλα ἐλάττους ὡς ἐγγύτερον ὄντα τῷ πρώτῳ σώματι.
 30 Φησὶ δὲ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην πορρωτέρω τοῦ πρώτου σώματος,
 διότι ἐπὶ τῶν Ἀριστοτέλους καιρῶν ὑπὲρ τὴν σελήνην προσεχῶς τὴν τοῦ
 ἡλίου σφαιραν | τετάχθαι πάντες ἐφρόνουν καὶ τὰς τῶν πλανητῶν σφαιρας f. 201
 ὑπερκεισθαι τῆς ἡλιακῆς, ἕως οἱ ὕστεροι μαθηματικοὶ καὶ Πτολεμαῖος
 ἄμεινον ἐπιστήσαντες μεταξὺ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου τὴν τοῦ Ἑρμοῦ
 35 καὶ τῆς Ἀφροδίτης τετάχθαι λέγουσιν. Ἡλιος μὲν οὖν καὶ σελήνη καὶ
 αἱ κατ' αὐτοὺς σφαῖραι δύο μόνες φέρονται φοράς, τὴν τε καθόλου καὶ
 πρώτην, ἣν καὶ αἱ ἄλλαι τῆ πρώτῃ πᾶσαι συμφέρονται, καὶ τὴν οἰκείαν
 ἀπλοῖκῶς οὕτως ὡς ὄραν ἐστὶν ἀνάπαλιν τῆ πρώτῃ. Οἱ δὲ πέντε πλανῆται
 ταύτας τε ἄμφω καὶ ἰδίως προποδίζουσι καὶ στηρίζουσι καὶ ὑποποδίζουσι.
 40

Δεύτερον δὲ ζητεῖ διατί ἐν μὲν τῇ πρώτῃ σφαίρᾳ πλῆθος ἀναριθμητῶν ἀστέρων, ἐν δὲ ταῖς ἑξῆς καθ' ἑκάστην ἐν μόνον ἄστρον ἐνδέδεται.

Ἐπιλυόμενος τοίνυν λέγει περὶ τοῦ πρώτου, ὅτι περὶ τῶν οὐρανίων καὶ θείων σωμάτων οὐχ ὡς περὶ ἀψύχων δεῖ πραγματεύεσθαι, ἀλλ' ὡς ζῶης καὶ πράξεως καὶ λόγου μετεχόντων καὶ τὴν τοῦ πράττειν κατὰ λόγον ἐχόντων δύναμιν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον αἴτιον καὶ πρῶτον κινουὺν ἄνευ τινὸς πράξεως καὶ διεργασίας καὶ κινήσεως ἄριστα ἔχει ὡς αὐτοαγαθὸν καὶ οὐ κατὰ μετουσίαν· τὰ δὲ ἄλλα δεῖται καὶ τινος ἐνεργείας πρὸς τὴν μετουσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, τὰ μὲν ἐλαχίστης διὰ τὸ ἐγγυτάτω καὶ αὐτὰ εἶναι τῆς πρώτης αἰτίας, ὡς ἡ πρώτη τοῦ σώματος φορά, ἐν ᾗ οἱ ἀπλανεῖς εἰσὶν· τὰ δὲ πλειόνων ἐνεργειῶν δεῖται, καὶ θαυμάζειν οὐ δεῖ· τὸ γὰρ ἐμψυχόν καὶ σύνθετον ἐνταῦθα σῶμα, τὸ μὲν οὕτως εὐγενῶς ἔχει καὶ ἀνενδεῶς ὡς μηδενὸς δεῖσθαι συμμαχοῦντος πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, τὸ δὲ καὶ γυμνασίας δεῖται τινός, τὸ δὲ πρὸς τούτοις καὶ δρόμου καὶ πάλης καὶ ἀγωνίας, τὸ δὲ κἂν ὅποσαοῦν τις ποιήσῃεν, οὐχ ἱκανῶς ἔχει πρὸς τὸ εὖ εἶναι. Οὕτω δὲ καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἕξις, τοῖς μὲν ἄνευ ἐνεργείας, τοῖς δὲ δι' ἐνεργειῶν διαφόρως ἐπιγενομένων. Ἔτι δὲ καὶ χαλεπὸν μὲν ἐστὶ τὸ πολλὰ κατορθοῦν, ἢ πολλάκις, καὶ ἐστὶ τοῦτο τῶν τὴν ἕξιν ἰσχυροτέρων, ὡς πρῶτον τῶν ἀτονωτέρων ἐστίν. Ζῴοις μὲν γὰρ δι' ὀλίγων τὸ πράττειν, καὶ ἥττον ἢ φύσις ἔχει καὶ ἀνικάνως εἰς τὸ εὖ ἔχειν. Διὰ τοῦτο καὶ δι' ἐλαττόνων αὐ τοῖς φυτοῖς. Ἄνθρωπος δὲ, τελειοτέραν ἔχων τὴν ἕξιν, πολλὰ καὶ πολλάκις πράττειν οἷός τε ἐστίν, καὶ ἄλλο ἄλλου ἔνεκεν, καὶ ἐν ἐνὶ μὲν ἐπιτυγχάνειν οὐ μέγα, ἐν πλείοσι δὲ ὅσῳ χαλεπώτερόν ἐστιν, τοσούτω καὶ μείζον τὸ κατορθοῦν. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ f. 201^v | νῦν ἡμῖν εἰς ζήτησιν προκειμένου, τὸ μὲν ἄριστα ἔχον, τὸ πρῶτον αἴτιον δηλονότι καὶ πρῶτον θεῖον καὶ οὐ πάντα ἤρτηται, ἀνενδεές· αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ αὐτὸν καὶ τὸ οὐ ἔνεκα· ἔθεν ἄνευ δὴ τινος πόνου ἔχει καὶ μετέχει τοῦ ἀγαθοῦ· τὰ δ' ἄλλα μετ' ἐνεργείας τινὸς καὶ κινήσεως τυγχάνει τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ τὰ μὲν μετὰ μιᾶς καὶ ὀλίγης, τὰ δὲ μετὰ πλειόνων τε καὶ ποικίλων· καὶ αὐθις τὸ μὲν δι' ὀλίγης κινήσεως, ἐγγύς ὀπλοῦν ἔχει γενέσθαι τοῦ ἀγαθοῦ, οὐ τελείως αὐτοῦ μετασχεῖν· τὸ δὲ καὶ παντάπασιν ἀκινήτως ἔχει πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν· ὥστε τὸ ἀκίνητον διπλοῦν εἶναι, τό τε μὴ, θεόμενον ἐργασίας καὶ πόνου πρὸς τὸ τυχεῖν τοῦ ἀγαθοῦ, αὐτὸν καὶ ἀγαθὸν κυρίως τυγχάνον, καὶ τὸ ἀργὸν πάντη καὶ ἀνίκανον εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἕξιν· ὡσαύτως διπλοῦν εἶναι καὶ τὸ κατὰ βραχείαν κίνησιν θεωρούμενον, ἢ ὅτι οὐχ ἱκανῶς ἔχον τελείως μετασχεῖν, οὐδὲ πολλὰ ἐνεργῆσαι πέφυκεν, ἀλλ' ἥττον κινούμενον καὶ ἐνεργοῦν, πέφυκε καὶ ἀτελῶς αὐτοῦ μετέχειν καὶ ἀμυδρῶς· τὰ δὲ μεταξὺ διὰ πολλῶν ἐνεργειῶν καὶ κινήσεων μετέχει καὶ τοῦ ἀγαθοῦ μίση.. (!), ὡσπερ καὶ ἐν ὑποδείγματι τῆς μὲν ὑγείας τοῦ σώματος, ὃ μὲν τυγχάνει ἀπόνως,

ἄριστα τοῦ σώματος ἔχοντας· τῷ δὲ ἅπαξ δεῖ ἰσχυρόνσεως διαίτη, ἢ
 φαρμάκοις ὥστε τῆς υἰείας τυχεῖν· τῷ δὲ καὶ γυμνασιῶν πολλῶν· τῷ δὲ
 καὶ μετὰ τούτων οὐκ ἔνεστιν αὐτὴν ἐπαναλαβεῖν, ὡσπερ δὴ καὶ προείρηται.
 Οὕτω δὴ μετὰ τὸ πρῶτον καὶ ἀκίνητον ἀγαθὸν καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρίστη
 ἔξει, ὁ μὲν πρῶτος οὐρανὸς μιᾶ κινήσει τοῦ αὐτῷ βελτίστου τυγχάνει· καὶ
 δὲ ὕστεραι τῶν πλανητῶν σφαῖραι διὰ πλειόνων κινήσεων· ἢ δὲ τοῦ ἡλίου
 καὶ τῆς σελήνης σφαῖρα, κατὰ τὴν προειρημένην τῶν ἀρχαίων περὶ αὐτῶν
 δόξαν ἀμφοτέρων, ἀδυναμίζοντων πλειόνων κινήσεων καὶ ἥττον τυγχάνει τῆς
 ἀκραιφνοῦς τελειότητος. Τὰ δὲ ὑπὸ σελήνην καὶ πάντη τῆς θειοτέρως
 καὶ περὶ τὸ θεῖον ἐν κύκλῳ κινήσεως ἀφέστηκε καὶ ἐστέρηται. Καὶ οὕτω
 μὲν τὸ πρῶτον λύεται ζήτημα.

Πρὸς δὲ τὸ δευτέρου οὐ δεῖ θαυμάζειν· ἐπεὶ γὰρ τῶν πλανωμένων
 ἐκάστου πλείους, ὡς εἴρηται, θεωροῦνται φοραί, ἢ φύσις εὐτάκτως οὕτω
 διώρισεν τῇ μὲν μιᾶ φορᾷ τῆς ἀπλανοῦς πολλὰ σώματα ἀστέρων συμ-
 φέρεσθαι ὡς διὰ πάντων ὑπερεχούση τὰς τῶν ἄλλων φοράς· τῶν δὲ ὑπὸ
 ταύτην ἐκάστη σφαιρῶν, ὡς τοῖς πᾶσιν ἐλαττουμένη πρὸς τὴν μεγίστην
 καὶ πρώτην, ἀρκεῖν ἐξ ἀναλόγου ἐν σώμα, τῶν πλανωμένων ταύτη συμ-
 φέρεσθαι πλείους τε καὶ ἀντιθέτους φοράς· καὶ ἄλλως δέ, διὰ τὸ ἐκάστην
 σφαιρᾶν σῶμα εἶναι, αἱ ὑποκάτω σφαῖραι ὡσπερ ἐνδεδεμέναι ἀλλήλαις
 τε καὶ τῇ πρώτῃ καὶ συνεχόμεναι φέρονται, καὶ ἔστι μὲν ἐκάστη ἰδία
 φορά, ἢ κατ' αὐτήν· ἐπίκεινται δ' αὐτῇ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ ὑπεράνω
 σφαιρικὰ σώματα καὶ διὰ τοῦτο, ἐργωδαστέρου ὄντος ταῖς ὑποκάτω τοῦ
 φέρεσθαι, ἱκανῶς ἐν σώμα συμφέρουσιν ἐκάστη καὶ συγκινοῦσι πλανήτου·
 πᾶν γὰρ σῶμα πεπερασμένον, καὶ πεπερασμένην ἔχει τὴν δύναμιν, καὶ
 οὐ δύναται πλεῖον ἢ πέφυκεν ἐνεργεῖν.

Ὅτι περὶ τῆς γῆς τρία ζητητέον· ἐν τῷ παντὶ τίνα τρόπον ἔχει· εἰ
 κινεῖται καὶ αὕτη, ἢ ἡρεμεῖ· καὶ τίποτε ἔστι καὶ τὸ ταύτης σχῆμα. Περὶ
 τοῦ πρώτου τοίνυν ζητήματος οἱ πλείους τῶν πρὸ Ἀριστοτέλους ἐπὶ τοῦ
 μέσου τὴν γῆν ἔφασκον εἶναι, ὅσοι καὶ τὸ πᾶν πεπερασμένον ἐτίθουν· οἱ
 δ' ἀπειρον τιθέντες οὐδὲ μέσον ἔλεγον· τί γὰρ ἂν εἴη μέσον ἀπείρου; οἱ
 δὲ περὶ τὴν Ἰταλίαν Πυθαγόρειοι τῷ πυρὶ τὸ μέσον ἀπεδίδουν ὡς τὸ
 τιμιώτατον τῷ τιμιωτάτῳ· γῆς μὲν γὰρ τὸ πῦρ τιμιώτερον, τοῦ δὲ μεταξὺ
 τὸ πέρας· τὴν δὲ γῆν περὶ τὸ μέσον ἔλεγον εἶναι καὶ ἄριστας ταύτης
 ἀντίχθονας, οὐκ εἰδότες ὡς ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ τῷ μεγέθει μέσον, ἄλλο
 δὲ τὸ τῇ φύσει μέσον, ὡς ἡ καρδία. Ἐν δὲ τῷ μεγέθει φύσει τὸ περιέχον
 ἐστὶ τιμιώτερον. Καὶ περὶ τοῦ δευτέρου ζητήματος διαφόρως ἐδόξαζον.
 Οἱ μὲν γὰρ κινεῖσθαι ἔλεγον αὐτὴν περὶ τὸ μέσον, ὡς Πυθαγόρειοι· οἱ
 δὲ καὶ ἔτι τοῦ μέσου κειμένην, ὅμως κινεῖσθαι σφαιρικῶς, μᾶλλον δὲ
 εἰλεῖσθαι. Καὶ περὶ τοῦ τρίτου ζητήματος διαφόρως ἐδόξαζον. Οἱ μὲν
 γὰρ σφαιροειδῆ, οἱ δὲ πλατεῖαν ἐτίθουν καὶ τυμπανοειδῆ· καὶ οἱ μὲν

ἄπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς ἔφασκον, ὡς Ἐμπεδοκλῆς· οἱ δὲ ἐπικεῖσθαι ταύτην τῷ ὕδατι, ὡς Θαλῆς, καὶ ἐπιπολάζειν, ὡσπερ τι τῶν πλωτῶν.

Τούτων τοίνυν τῶν περὶ γῆς δοξῶν καὶ ἄλλων εἰς πλάτος ἐλεγχθεισῶν, τίθησιν αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ ἅμα δὲ καὶ ἀληθῆ δοξάν· φησὶ γάρ αὐτὸς τὴν γῆν μένειν ἐπὶ τοῦ μέσου, καὶ αἷτιον τῆς ἐν τῷ μέσῳ μονῆς ἐστὶν ἢ κατὰ φύσιν εἰς τὸ μέσον αὐτῆς φορᾶ· ὡς γὰρ πεφυκυῖα φέρεσθαι πρὸς τὸ μέσον αἰεὶ, ὡς καὶ τὸ πῦρ ἄνω πρὸς τὸ ἔσχατον· ὅθεν καὶ ἀδύνατον
 f. 202^v κινηθῆναι· τι μόνον | αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μέσου, ὅτι μὴ βίᾳ μόνον τινὶ τὸν μέσον αἰεὶ τόπον ἔχει ὅλη ἀκινήτως· καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τοῦ μέσου ἀκίνητος
 10 ἦν, οὐκ ἂν τῶν ἀστέρων τὰ μεγέθη τὰ αὐτὰ καὶ ἴσα ἐφαίνετο τοῖς αὐτοῖς ἐπισκεπτομένοις. Εἰ γὰρ πρὸς δυσμὰς ἢ γῆ παρεφέρετο, μείζονα ἂν ἐφαίνετο δύνοντα ἢ περὶ ἐπὶ ταῖς ἀνατολαῖς ὄρωνται· εἰ δὲ πρὸς ἀνατολάς, τοῦναντίον. Ἀλλὰ καὶ μεταβάλλοντες ὄρωνται οἱ ἀστέρες τοῖς ἐν γῆ ἐν διαφόροις σχηματισμοῖς, καὶ θέουσιν οἱ αὐτοί, ὡς κειμένης ἐπὶ τοῦ μέσου
 15 τῆς γῆς ἀκινήτου. Ὅτι δὲ καὶ τὸ σχῆμα σφαιροειδῆς, ὀφθαλμῶδες. Εἰ γὰρ ἐγένετο ἢ γῆ κατὰ τινος, οὕτως ἂν εἶχε σφαιροειδῶς· ἐφέρετο γὰρ ἂν ποθεν αὐτῆς τὰ μόνια, ἕως ἂν περιλάβωσι τὸ μέσον πάντοθεν, συμπεδῶμενα καὶ περιωθούμενα τὰ ἐλάττω ὑπὸ τῶν μειζόνων τῆ κατὰ φύσιν βίᾳ τῆς βόρρῆς· καὶ εἰ ἀγέννητός ἐστι, τὸν αὐτὸν ἔχειν ἀνάγκη τρόπον κατὰ
 20 τὸ σχῆμα καὶ σφαιροειδῆ εἶναι, ὡσπερ ἂν εἰ καὶ τῆνάρχη γινομένη, τὸ εἶναι ἐλάμβανεν. Αἱ δὲ κατὰ μέρη κοιλότητες καὶ ἐξοχαὶ τῆς γῆς οὐδένα λόγον ἔχουσι πρὸς τὸ τοσοῦτο τοῦ ὅλου σώματος μέγεθος· οὐδὲ γὰρ εἰ κέγχρον τις ἐπιθείη μεγάλη σφαῖρα, κυρίως ἐναλλάττει τὸ σχῆμα διὰ τὴν τῆς κέγχρου βραχυτάτην ἐπανάστασιν. Ἔστιν οὖν φύσει σφαιροειδῆς, εἰ
 25 καὶ μὴ ἠκρῖνωμένη· ὅλη γὰρ ἐστὶ σφαιροειδῆς, καὶ ὅλη τοῦτο φύσει βούλεται εἶναι. Ὁφθαλμῶδες δὲ τοῦτο καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι αἱ τῆς σελήνης ἐκλείψεις ἡγούρ ἐκλείπτικαὶ ἀποτομαὶ οὐκ ἂν ἦσαν πᾶσαι κυρτοειδεῖς, ὡς ἐκάστοτε φαίνονται, εἰ μὴ ἢ τῆς γῆς περιφέρεια ἦν σφαιρική, ἢ ἐπιπροσθούσης αὐτὰ γίνονται· καὶ ὅτι, μικρὰς γινομένης ἡμῖν ἐφ' ἐκάτερα, βόρειά τε
 30 ὀφθαλμῶδες καὶ νότια, τῆς παραχωρήσεως, ἕτεροι γίνονται συνεχῶς οἱ ὀρίζοντες, ὥστε τὰ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῖν ἄστρα μεταβάλλοντα φαίνεσθαι· καὶ τινες τῶν ἀστέρων, προχωρούντων ἡμῶν εἰς τὰ νότια, φαίνεσθαι ἄρχονται, πρότερον μὴ φαινόμενοι, καὶ ὅσον ἂν προχωροῦμεν, εἰς ὕψος ἐξείρονται. Ἄμα δὲ ἐντεῦθεν ὀφθαλμῶδες καὶ ὅτι οὐ μέγα τὸ ταύτης μέγεθος· οὐ γὰρ ἂν
 35 οὕτω συντόμως καὶ παραβραχὺ ταύτης διάστημα, ἢ τῶν φαινομένων ἠκολούθει μεταβολή, μεγάλης οὔσης· ὅθεν καὶ οἱ συνάπτοντες τὸ περὶ τὰς Ἡρακλείους στήλας καὶ τὰ Γάσειρα ἀτλαντικὸν πέλαγος καὶ τὸν τόπον τῆ περὶ τὴν Ἰνδοκὴν θαλάσση καὶ γῆ καὶ μίαν εἶναι θάλασσαν ἐπ' ἀμφότερα τὰ μέρη λέγοντες, καίτοι πορρωτάτω τῶν τῆς οἰκουμένης
 f. 203 | μερῶν ἀπ' ἀλλήλων ὄντα, καὶ σημεῖον ποιούμενοι, ὅτι περὶ ἅμφω τοῦς

τόπους τούτους ὀρῶνται ἐλέφαντες, οὐ πάνυ παραλόγως δοκοῦσι λέγειν. Ἐοίκασι γάρ, ὡς ἐν περιγραφῇ σφαίρας, οἱ τόποι οὗτοι πρὸς ἑσχατὸν τι συνάπτειν ἔν, καὶ ἔγγιστα πως ἀλλήλων εἶναι· διὸ καὶ παρ' ἀμφοτέροις εἶναι τὴν τῶν εἰρημένων ζώων ἄλυπον βίωσιν καὶ διαγωγήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηματικοὶ τὸ τῆς περιφερείας τῆς γῆς μέγεθος εἰς τετταράκοντα μυριάδας σταδίων καταλογίζονται, ὅπερ οὐ μέγα πρὸς τὸ τοῦ ἡλίου μέγεθος, ὅπερ ἑκατονεβδομηκονταπλάσιον τῆς γῆς ἀποφαίνουσιν· καὶ ἄλλων ἀστέρων μείζω τὰ μεγέθη τοῦ ἡλιακοῦ μεγέθους εἰσίν· —

Sur le livre III.

Ἐκ τοῦ τρίτου.

10

Ὅτι μετὰ τὸν περὶ τοῦ οὐρανίου σώματος λόγον περὶ τῶν λοιπῶν τεσσάρων σωμάτων ἀρμόττει σκοπεῖσαι, τῶν ὑπὸ σελήνην, ἃ καὶ δύο πως λέγονται καθόσον ἐνοῦνται τῇ ὁμοιότητι τῆς ἄνω κινήσεως, τὸ πῦρ καὶ ὁ αἴρ· τὸ δὲ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ τῇ ὁμοιότητι τῆς κάτω κινήσεως, ὡσπερ καὶ ἡ ἔξω σφαῖρα μετὰ τῶν ἐνδον σφαιρῶν, ἐνοῦνται τῇ κυκλοφορίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο οὐρανὸς εἰς λέγονται πάντα ὁμοῦ, κυρίως οὐρανοῦ ὄντος τοῦ ἔξω. Ἐπεὶ δὲ ἡ γένεσις καὶ φθορὰ ἐν τοῖς σώμασι τούτοις ἐστὶ καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν γινομένοις συνθέτοις, προηγουμένως δεῖ σκοπεῖν περὶ γενέσεως εἰ ἔστιν ἐν τοῖς οὐσιν, ἢ μή· εἶτα καὶ τὰ λοιπὰ δεῖ περὶ αὐτῆς ζητεῖν τῶν ἐφεξῆς ζητουμένων, τοῦ εἰ ἔστιν, ἢ μή, πρώτου ζητήματος ὄντος. Καὶ πρῶτον τίθησι τοὺς περὶ Παρμενίδην καὶ Μέλισσον, παντάπασιν ἀναιροῦντας ἐκ τῶν ὄντων γένεσιν καὶ φθοράν· οὕτω δὲ καὶ τὴν φύσιν ἀναιροῦσιν, εἴπερ φύσις ἐστὶν ἀρχὴ κινήσεως. Τοῦτο δὲ ἐπεπόνθεσαν οἰόμενοι μόνον εἶναι ὄντα τὰ αἰσθητὰ καὶ οὐδὲν εἶναι ὑπὲρ αὐτὰ· ἐπιστήμης δὲ οὐσης περὶ τῶν ὄντων, δεῖ αὐτὰ μὴ εἶναι ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ. Εἰ γὰρ τοιαῦτα εἶη, οὐκ ἂν εἶη ἐπιστήμη αὐτῶν. Ἐτεροὶ πάντα γενητὰ φασιν εἶναι καὶ οὐδὲν ἀγέννητον, ἐν οἷς καὶ Ἡσίοδος. Ἐτεροὶ πάντα γενητὰ, πλὴν ἐνός, οἱ μὲν ὕδωρ τοῦτο λέγοντες, οἱ δὲ ἀρχήν, οἱ δὲ ἄλλο, ὡς Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος. Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων πᾶν γενητὸν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων συντιθέασιν καὶ εἰς αὐτὰ διαλύουσιν. Ἀντιλέγει δὲ πρῶτοις τοῖς ὑστέροις, εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς φυσικοῖς, οὓς καὶ μᾶλλον διαμαρτάνοντας δείκνυσιν, ὑποτιθεὶς ἄλλα τε καὶ ὅτι τὰ φυσικὰ καὶ αἰσθητὰ σώματα, ἢ πάντα, ἢ ἐνιαῖον βάρους ἔχει, ἢ δὲ στιγμή οὐκ ἔχει· ἐκεῖνα γὰρ διαιρετὰ, αὕτη δὲ ἀδιαίρετος· καὶ ὅτι τὸ συντιθέμενον ἐκ τινος βάρους οὐκ ἔχοντος καὶ αὐτὸ ἀβαρές, καὶ τὸ συντιθέμενον ἐκ τῶν μὴ ἐχόντων βάρους οὐδ' αὐτὸ βάρους ἔχει· καὶ ὅτι ὅθεν βία καὶ παρὰ φύσιν ἐστὶ κίνησις, ἀνάγκη πρότερον εἶναι αὐτοῖς οἰκείαν τινὰ καὶ κατὰ φύσιν· καὶ ὅτι μία μὲν ἢ κατὰ φύσιν, πλείους δὲ αἱ παρὰ φύσιν, ὡς ἐν μὲν

πανταχοῦ τὸ ὀρθόν, αἱ δ' ἁμαρτίαι πολλοῖς εἰσι τρόποις. Ἄναιρει δὲ καὶ τὴν Λευκίππου καὶ Δημοκρίτου δόξαν, οἱ κινεῖσθαι τὰ πρῶτα σώματα καὶ ἄπειρα ἔλεγον αἰεὶ ἐν τῷ ἀπείρῳ κενῷ· ὧν βέλτιον φησὶ τοὺς περὶ Ἀναξαγόραν λέγειν ἐξ ἀκινήτου κοσμοποιούντας· ἐξ ἡρεμίας γὰρ τινος καὶ ἀκινήσιας εὐλογον εἶναι μᾶλλον τὴν γένεσιν. Εἶτα, δείξας ὡς ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκάστου τῶν σωμάτων κινήσεις, δείκνυσιν ὅτι διὰ τὴν τοῦ βάρους ῥοπὴν καὶ τῆς κουφότητος ἐστὶν αὐτοῖς ἢ κινήσεις, καὶ ὡς ἀδύνατον τὰ μήτε βᾶρος ἔχοντα μήτε κουφότητα ἢ κατὰ φύσιν, ἢ βία κινεῖσθαι, καὶ τίς ἢ βία κινούσα δυνάμεις.

10 Ὅτι ἀδύνατον πάντων εἶναι γένεσιν, ἀλλ' ἀνάγκη τινῶν εἶναι γένεσιν.

Ὅτι στοιχεῖον ἐστὶν εἷς ὃ διαιρεῖται· τὰ σώματα· ἢ δυνάμει ἐνυπάρχει, ἢ ἐνεργείᾳ, καὶ ἀδιαιρέτον αὐτὸ ὄν.

Ὅτι ἀνάγκη εἶναι τινὰ σώματα ἀπλᾶ καὶ στοιχειώδη, διότι καὶ ἀπλαῖς κινούνται κινήσεσιν.

15 Ὅτι ἀνάγκη μὴ εἶναι ταῦτα ἄπειρα, ὡς ἔνιοι ἔλεγον καὶ μάλιστα οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τὰς ὁμοιομερίας, καὶ οἱ περὶ Δημοκρίτον καὶ Λευκίππον τὰ άτομα· οὗς καὶ ἐλέγχει. Εἰ γὰρ ἐκάστῳ τῶν στοιχείων ἐστὶ τις οἰκεία κίνησις, καὶ τῶν ἀπλῶν ἀπλαῖ εἰσὶν αἱ κινήσεις, αἱ δ' ἀπλαῖ αὖ εἰσὶν ἄπειροι, πῶς ἂν εἴεν ἄπειρα τὰ στοιχεῖα;

20 Ὅτι οὐδὲ ἐν ἐστὶ τὸ στοιχεῖον, ὡς ἔνιοι ἔλεγον. Καὶ τὴν αὐτῶν ἀνατρέπει θέσιν, οἱ τὸ ὕδωρ ἔλεγον, καὶ οἱ τὸ πῦρ ἄνευ τῶν ἄλλων στοιχείων.

Ὅτι ἀδύνατον εἶναι τὰ στοιχεῖα αἰδία, ἀλλὰ φθαρτά εἰσι καὶ γενητά· καὶ εἰ γίνονται, ἐπεὶ οὔτε δι' ἄσωμάτου γίνεσθαι δυνατόν, οὔτε ἐξ ἄλλου τινὸς σώματος, λείπεται ἐξ ἀλλήλων ταῦτα γίνεσθαι· γίνεσθαι μέντοι οὐ κατὰ ἔκκρισιν· ἐπιλείψειε γὰρ ἂν ποτε· ἀλλ' οὐδὲ μετασχηματίσει τινί, καθάπερ ἐκ τοῦ αὐτοῦ κηροῦ διάφορα μετασχηματιζομένου γίνονται σφαῖρα· καὶ κύβοι καὶ τρίγωνα· οὐ γὰρ ἐστὶ τοῖς στοιχείοις ὠρισμένα σχήματα κατὰ φύσιν, οὐδὲ σχῆμα σχήματι ἐστὶν ἐναντίον· ἐναντιότητες 30 δὲ ἐν στοιχείοις.

Sur le livre IV.

f. 204

Ἐκ τοῦ τετάρτου.

Ὅτι τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον ἢ ἡ βαρύτης καὶ κουφότης, καὶ ὅλως ἢ τοιαῦδε ῥοπὴ, γένος ὡσπερ οὖσα βαρύτητος καὶ κουφότητος, οἶονεὶ ζώπυρά 35 τινὰ τὴν κίνησιν ἐξάπτουσι τοῖς σώμασι πρὸς διαφόρους τὰς σχέσεις τε καὶ τοὺς τόπους. Λέγεται μὲν οὖν τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον κατὰ σύγκρισιν, ὡσπερ ὁ χαλκὸς τοῦ ξύλου βαρύτερος λέγεται. Λέγεται δὲ καὶ ἀπλῶς περὶ οὗ μάλιστα δεῖ τὸν φυσικὸν σκοπεῖν καὶ ἅμα σοφώτερον. Ἐπεὶ τοίνυν τοῦ οὐρανοῦ ἦτο· τοῦ παντὸς κόσμου τὸ μὲν ἐστὶν ἄνω, τὸ

δὲ κάτω, ἄνω μὲν τὸ ἔσχατον αὐτοῦ, κάτω δὲ τὸ μεσαίτατον, τὰ μὲν τῶν φερομένων σωμάτων πέφυκεν ἀπὸ τοῦ μέσου φέρεσθαι, ἃ καὶ ἄνω φέρεσθαι λέγονται· τὰ δὲ πρὸς τὸ μέσον πέφυκε φέρεσθαι, ἃ καὶ κάτω φέρεσθαι λέγονται. Κοῦφον μὲν οὖν ἐστὶν ἀπλῶς τὸ ἄνω φερόμενον, βαρὺ δὲ τὸ κάτω.

Ἔτι αὖ ἐλέγχει τὴν Πλάτωνος θέσιν ἐν Τιμαίῳ, ὅτι βαρύτερόν ἐστι τὸ ἐκ πλειόνων συνεστηκὸς τῶν αὐτῶν, ἦτοι ἐπιπέδων, ἢ τριγώνων, ἢ ὠντινωνοῦν, καὶ κουφότερον τὸ ἐξ ἐλαττόνων. Ἔτι τὴν Δημοκρίτου δόξαν ἐλέγχει καὶ ἄλλων, καὶ μετὰ τὸ ἀναστρέψαι τὰς τῶν ἄλλων δόξας, τίθησι τὴν αὐτοῦ· πρὶν δὲ διορίσασθαι περὶ τοῦ βαρέος καὶ κούφου, ζητεῖ τὴν αἰτίαν τοῦ τὰ μὲν ἄνω φέρεσθαι, τὰ δὲ κάτω, τὰ δὲ ἐπαμφοτερίζειν, καὶ φησὶν ὅτι, τῆς κινήσεως ἢ ἐν ποσῷ οὔσης, ὡς ἢ αὐξησίς ἐστι καὶ ἢ φθίσις, ἢ ἐν ποιῷ, ὡς ἢ κατὰ τὰ πάθη ἀλλοίωσις, ἢ ἐν τῷ πῦρ, ὡς ἢ κατὰ τόπον φορά· ἢ γὰρ γένεσις καὶ φθορά, περὶ τὴν οὐσίαν οὔσα, οὐκ ἐστὶ κυρίως κίνησις, ὡς ἐδείχθη ἐν τῷ περὶ φυσικῶν ἀρχῶν· φανερόν ἐστιν, ὅτι ἐπὶ τῶν δύο κινήσεων, τῆς ἐν ποσῷ καὶ ποιῷ, οὐ τὸ τυχὸν ὑπὸ τοῦ τυχόντος μεταβάλλει, ἀλλ' ὑφ' οὗ πέφυκε μεταβάλλειν· οὐδ' εἰς τὸ τυχὸν μεταβάλλει, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτῷ ἐναντίον, ἢ τὸ μεταξὺ· τὸ γὰρ θερμαντὸν ὑπὸ τοῦ θερμαντικοῦ μεταβάλλει, τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἐνεργείᾳ θερμοῦ, καὶ οὐκ εἰς λευκόν, ἀλλ' εἰς ψυχρόν, ἢ χλιαρόν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τόπον ἄρα φορᾶς οὕτως ἔχειν δεῖ. Ἔστι τοίνυν κινήτικόν φύσει τοῦ κατὰ τόπον κινήτου τὸ κουφιστικόν καὶ τὸ βαρυντικόν. Οὐκοῦν καὶ τὸ κατὰ τόπον κινήτον, δυνάμει κούφον ὄν, ἢ δυνάμει βαρὺ, μεταβάλλει ἐκ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ εἶναι ὑπὸ τοῦ βαρυντικοῦ, ἢ κούφιστικοῦ, καὶ οὕτω φέρεται τὸ φερόμενον ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ὡς εἰς τελειότητα | καὶ τὸ οἰκείον εἶδος, ὡς εὐλόγως δοκεῖν ὑπὸ f. 204 τῶν ἀρχαίων λεγόμενον, ὅτι τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον φέρεται. Διὸ καὶ τὰ ἐφεξῆς ἀλλήλοισ ἀπλᾶ σώματα ὡς τόπος ἀλλήλοισ γινόμενα καὶ ἀλλήλοισ ὅμοια λέγουντ' ἄν, οἷον ἢ γῆ μὲν τῷ ὕδατι, τὸ δὲ ὕδωρ τῷ πυρὶ, τῷ δὲ πυρὶ ὁ ἀήρ· δι' ὁμοιότητα γὰρ καὶ τὴν ἐτοιμότητα ἔχει τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς. Καὶ τὰ μὲν μεταξὺ τόπος ἀλλήλοισ, γῆ δὲ καὶ πῦρ ὡς ἄκρα τὴν μίαν σχέσιν ἔχει μόνον τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς μεταβολῆς· οὔτε γὰρ τὸ πῦρ πρὸς ἄλλο τι ἔχει ἐπιπολάζειν, οὔτε ἢ γῆ πρὸς ἄλλο τι ὑφιστάμενον· τὰ δὲ μεταξὺ πρὸς ἐκάτερον φερόμενα δι' ἀλλήλων μεταβάλλουσι, τὰ μὲν ὑπὲρ γῆν ἄνω μέχρι πυρός, τὰ δὲ μετὰ τὸ πῦρ κάτω μέχρι τῆς γῆς, δυνάμει μὲν ἔχοντα τὸ φέρεσθαι οὕτω, τελειούμενα δέ, ἐπειδὴν τὸν οἰκείον λάβωσι τόπον. Ὡσπερ οὖν τὸ ὑγιαστὸν εἰς ὑγείαν ἔρχεται, καὶ τὸ αὐξητὸν εἰς αὐξησιν τὴν οἰκείαν, οὕτω καὶ τὸ φερόμενον ἢ τὸ κινήτον εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἔρχεται· ληξίν, ἄνω μὲν τὸ κούφον, κάτω δὲ τὸ βαρὺ, οὐκ ἔξωθεν ἔχοντα τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, ὡς τὸ ὑγιαστὸν

καὶ αὐξητόν· καὶ γὰρ ὑφ' ἑαυτῶν τὸ πλεῖστον κινῆται ταῦτα, ἀλλὰ δεῖ
 προσλαβεῖν ἔξωθεν τὴν ἀφορμὴν τῆς μεταβολῆς. Ἐπὶ δὲ τοῦ κοῦφου καὶ
 βαρέος ἢ δύναμις καὶ ἐπιτηδειότης ἢ φυσικὴ πρὸς τὸ ὡδέ πῃ κινεῖσθαι
 οὐ τὴν οὐσίαν μεταβάλλει ἢ βελτιοῖ προσθήκῃ τινί, ἀλλὰ μᾶλλον ὡσπερ
 6 ἔξει: τινί τοῖς τελείοις πρεπούσῃ ἢ ἐνέργειᾳ προσγίνεται μόνη. Καὶ τούτου
 σημεῖον, ὅτι τοῖς κατὰ τὸ ζῆν ἐμβάθμως τελειούμενοις ἐσχάτῃ καὶ ὡσπερ
 εἶδος τελειότητος προσγίνεται ἢ φορᾶ· πρῶτον γὰρ σπέρμα, εἶτα ἔμβρυον,
 εἶτα ζῶον καὶ τοκετὸς καὶ ἀλλοιώσεις ἐξῆς καὶ αὐξήσεις καὶ τελευταῖον
 ἐπὶ πᾶσι τὸ κατὰ τὸν τρόπον φέρεσθαι, καὶ τελειότερα αὐτῶν ἐμψύχων καὶ
 10 ζῶων τὰ τὴν κατὰ τὸν τρόπον ἔχοντα κινήσιν. Γίνεται δὲ ἢ φορᾶ ἢ κατὰ
 τὸν τρόπον οἰκεία ἐκάστῳ, ἂν μὴ τι κωλύῃ, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κινήσεων.

Ὅτι βαρὺ μὲν ἀπλῶς τὸ πᾶσιν ὑφίστάμενον· κοῦφον δὲ ἀπλῶς τὸ
 πᾶσιν ἐπιπολάζον, ὡσπερ πῦρ μὲν κοῦφον, βαρὺ δὲ γῆ. Πρόσκειται δὲ
 τὸ ἀπλῶς διὰ τὰ ἐπαμφοτερίζοντα, τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ· τὸ γὰρ ὕδωρ
 15 ἐπιπολάζει μὲν τῇ γῆ, ὑφίσταται δὲ τῷ ἀέρι· καὶ ἀήρ ἐπιπολάζει μὲν τῷ
 ὕδατι, ὑφίσταται δὲ τῷ πυρί. Καὶ τὰ ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων σύνθετα
 κοῦφα, ἢ βαρέα λέγονται κατὰ τὸ ἐν αὐτοῖς πλεονάζον ἐκ τῶν τεσσάρων
 τούτων, οἷον τὰ μὲν πλεῖστον μετέχοντα γῆς πανταχοῦ βάρος ἔχει· τὰ
 δὲ ὕδατος, πανταχοῦ, πλὴν ἐν τῇ γῆ· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐπιπολάζει τὸ ὕδωρ·
 f. 205 | καὶ ἀήρ, ἢ τὸ μετέχον πλεῖστον ἀέρος, πανταχοῦ βαρέα, πλὴν ἐν τῷ
 ὕδατι· καὶ τῇ γῆ· ἐν αὐτοῖς γὰρ ἐπιπολάζουσιν αἰεὶ· ἕκαστον δὲ ἐν τῇ
 ἑαυτοῦ χώρᾳ βάρος ἔχει πλὴν τοῦ πυρός· ὡς ἔσχατον γὰρ αἰεὶ καὶ παν-
 ταχοῦ κοῦφόν ἐστιν· ὄθεν τάλαντον ξύλου ἐν ἀέρι βαρύτερον ἢ μὲν μολίβδου·
 25 ἐπιπολάζει τῷ ὕδατι· μολίβδος δὲ πλεῖστον γῆς, ἢ τῷ ὕδατι ὑφίσταται.

Ὅτι μόνον τὸ πῦρ ἀπλῶς κοῦφον ἦγουν αἰεὶ, καὶ μόνη γῆ ἀπλῶς
 βαρὺ, καὶ αἰεὶ κάτω φέρεται, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν, πρὸς τὸ μέσον· τὸ δὲ
 μέσον ὄριστα· οὐ γὰρ ἐνδέχεται εἰς ἄπειρον φέρεσθαι, οὐδὲ εἰς ὃ δὴ
 μέσον πάντα τὰ βαρέα καὶ λήγουσι καὶ συνάπτονται· διὸ καὶ τὸ ἔσχατον
 30 ὄρισθαι ἀνάγκη ὡς τῷ μέσῳ ἀντικείμενον, ὅς ἐστιν ὁ τοῦ πυρός τόπος.
 Ἔχει δὲ τὸ βαρὺ πρὸς τὸ κοῦφον λόγον ὕλης, καὶ τὸ κοῦφον πρὸς τὸ
 βαρὺ εἶδους λόγον· διὸ περιέχει μὲν τὸ πῦρ ὡς εἶδος, περιέχεται δὲ ὡς
 ὕλη ἢ γῆ· τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, διαφόρως καὶ πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο τοῦ
 λόγου κοινωνοῦντα τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους, εὐλόγως καὶ τοὺς τόπους οὐ
 35 τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ ἔχουσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀλλήλων μεταλαμβάνουσιν ἀλλοιού-
 μενα. Τεττάρων δὲ ὄντων τῶν ἀπλῶν τούτων λεγομένων σωμάτων, τε-
 τραπλῆ ἐστιν αὐτοῖς ἢ κατὰ τὴν ὕλην διαφορά, ἢ τις ἐστὶν αἰτία τοῦ ἄνω
 καὶ κάτω φέρεσθαι, οὐ τὰ σχήματα αὐτῶν, ὡς τινες ἔλεγον· δύναται γὰρ
 πῶς τὸ σχῆμα συντελεῖν πρὸς τὸ κινεῖσθαι, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ ἄνω κινεῖ-
 40 σθαι, ἢ κάτω· πρὸς δὲ τὸ θᾶπτον, ἢ βράδιον, ὡσπερ τὰ πλωτέα καὶ

βάρος ἔχοντα ἐπιπολάζουσι τῷ ὕδατι καὶ οὐ καταδύονται. Ἰὰ δὲ σφαι-
 ρικά ἢ μακρά, ὡς ἡ βελόνη, καὶ ὀλίγον ἔχοντα βάρους καταδύονται, ὡς
 τὰ ψήγματα ἐπιπλεῖ καὶ τὰ κονιορτώδη ἐπιπολάζει τῷ ἀέρι· αἷτιον δέ,
 εἴτι ἢ ἐκ τοῦ ὕδατος ἀναφερομένη θερμὴ ἀναπνοὴ ἀνακωχεύει τὰ πλάτος
 ἔχοντα ὡς ἀντιτυποῦντα διὰ τὸ πλάτος· τὰ δὲ μὴ ἔχοντα πλάτος οὐ δύ-
 νηται ἀνακωχεύειν, θάττον φερόμενα καὶ μὴ ἀντιτυποῦντα τῇ ἀναπνοῇ.
 Τοῦτο δὲ ἐπὶ τοῦ ἀέρος οὐ γίνεται, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος διὰ τὸ
 λεπτομερέστερον καὶ διαλελυμένον τῶν αὐτοῦ ἀέρος ἀναφορῶν. Καθόλου
 δὲ τὰ μὲν μᾶλλον διαίρετικά καταδύονται, τὰ δὲ ἴττον διαίρετικά ἐπι-
 πολάζουσιν, ὅπερ ἢ ἐκ τῆς διαθέσεως τῆς ὑλικῆς συμβαίνει, ἢ ἐκ τοῦ
 σχήματος. Ψήγματα μὲν γὰρ καὶ τὰ κονιορτώδη ὡς μὴ πυκνότητα ἔχοντα
 οὐ διαίρουσι πᾶν τὸ ὕδωρ, ἢ τὸν ἀέρα· τὰ δὲ πλάτος ἔχοντα ὡς πολὺ
 τοῦ ὑποκειμένου σώματος ἐπιλαμβάνοντα. Καὶ τῶν ὑποκειμένων δὲ τὰ
 μὲν εὐπαθέστερα καὶ διασπώμενα μᾶλλον, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον ὑποχωρεῖ
 τοῖς διαίρουσι· τὰ δὲ ἐκ τινος πάθους παχύτερα ὄντα μᾶλλον ἀντέχουσιν·

III.

Annotations sur les trois livres du „de anima“.

Sur le livre I.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΡΙΩΝ.

Ἐκ τοῦ πρώτου.

20

“Οτι πᾶσα γνῶσις ἐπιστημονική, τιμία· Ἔστι δὲ ἄλλη ἄλλης βελτίων
 ἢ διὰ τὸ εἶναι ἀκριβεστέρα, ὡς γεωμετρία ἰατρικῆς, ἢ τῷ εἶναι περὶ τι-
 μιώτερον ὑποκείμενον, ὡς ἀστρονομία γεωμετρίας. Κατ’ ἄμφω δὲ ἡ περὶ
 ψυχῆς πραγματεία καλὴ καὶ τιμία καὶ βελτίων ἢ κατὰ πολλὰς· τὸ μὲν
 γὰρ ὑποκείμενον αὐτῆς αἴον, ὃ καὶ νοῦς συνουσίωται· ἢ δὲ θεωρία
 ἀκολούθως ἀκριβεστέρα διὰ τὴν τοῦ ὑποκειμένου αἴον καὶ βεβαιότητα.

“Οτι πρὸς πλείστα συμβάλλεται ἡ περὶ ψυχῆς θεωρία· πρὸς τὴν θεο-
 λογικὴν ἐπιστήμην καὶ πρὸς ἠθικὴν καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν μάλιστα, ὅτι
 πολὺ τὸ αἰτιῶδες καὶ ἀρχικὸν τῇ ψυχῇ πρόσεστι πρὸς γε τὸ σῶμα· διὸ
 καὶ τῶν χαλεπωτάτων ἐστὶν ἡ περὶ αὐτῆς ἐπιστήμη καὶ τὸ τί ἐστὶν αὐτῆς
 γνῶναι διὰ τε τὴν τοῦ ὀρίζεσθαι δυσχέρειαν πανταχοῦ καὶ ἰδίως περὶ
 αὐτῆς, πολλῶν τε ἰδίων περὶ αὐτὴν ζητουμένων καὶ θεωρουμένων καὶ
 πλειόνων τῶν πρὸς τὸ σῶμα κοινῶν· τὸ γὰρ αἰσθάνεσθαι καὶ θυμείσθαι
 καὶ ὀρέγεσθαι καὶ πρὸς τὸ σύνθετον ἀνήκει· τὸ δὲ νοεῖν καὶ λογίζεσθαι
 ἰδίως ἐστὶ τῆς ψυχῆς.

“Οτι δεῖ προὔργου ζητεῖν περὶ ψυχῆς ὑπὸ ποῖον γένος ἀνάγεται. Ὅτι
 μὲν γὰρ οὐσίαν αὐτὴν τιθέασιν, ὡς Ξενοκράτης· οἱ δὲ ποσόν, οἱ δὲ πρὸς

τι, οἱ δὲ κρᾶσιν. Ἔτι, πότερον δυνάμει ἐστίν, ἢ ἐντελεχείᾳ. Ἔτι, πότερον μεριστή, ἢ ἀμερίς· καὶ εἰ μεριστή, πότερον ὄγκοις, ἢ δυνάμει μόναις· καὶ πότερον ὁμοειδεῖς εἰσὶν αἱ τῶν ζώων πάντων ψυχαί, ἢ μή· καὶ εἰ μὴ ὁμοειδεῖς, ὑπὸ τὸ αὐτὸ γοῦν γένος εἰσὶν, ἢ οὐδὲ τοῦτο· καὶ πότερον μία τις ἐστὶν ἐν ἐκάστω ψυχῇ κατὰ διαφόρους δυνάμεις θεωρουμένη, ἢ πολλαί εἰσιν ἐν ἐκάστω, καὶ μάλιστα τῶν τελειοτέρων. Ἔτι, εἰ διαφόρους ἔχει δυνάμεις, ἢ μίαν, πῶς ἔστι χωρίζειν ταύτας ἐν ἐνὶ ὑποκειμένῳ, καὶ πότερον ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀρκτέον τις περὶ αὐτῶν θεωρίας, ἢ καὶ ἀπὸ τῶν μορίων μᾶλλον· καὶ πότερον αὐτὰ δεῖ σκοπεῖν πρῶτον τὰ μέρια, ἢ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν· καὶ πότερον τὰς ἐνεργείας αὐτὰς πρότερον, ἢ τὰ αὐταῖς ἀντικείμενα.

Ἔτι, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ καλῶς ἀποδιδόμενου καὶ τὰ καθ' αὐτὸ συμβεβηκότα τῷ ὁρισμῷ βέλτιον ἐπιλογίζεσθαι· εἰ δὲ ἄλλως ἔχει, ὁ ὁρισμὸς ἔνδοξος μᾶλλον ἐστὶ καὶ διαλεκτικός, οὐκ ἀσφαλῆς οὐδὲ ἀποδείξει πρέπων.

Ἔτι, τὰ πλείω τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν οὐκ αὐτῆς μόνῃς εἰσὶν, ἀλλὰ τοῦ συνθέτου ζώου, ὡς τὸ ἴδρασθαι, τὸ ὀργίζεσθαι, τὸ θαρρεῖν, τὸ ἐπιθυμεῖν, ὅπως τὸ αἰσθάνεσθαι· ἴδιον δὲ αὐτῆς τὸ νοεῖν ἐν τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ, καὶ αὐτὸ οὐκ ἄνευ φαντασίας προηγουμένης, ἥτις ἐκ τῆς αἰσθήσεως γίνεται, εἰ καὶ μὴ πάσῃ νοήσῃ· συνήπτα ἢ φαντασία, ἀλλ' ἐστὶ καὶ νόησις τις ἴδια μόνῃς τῆς ψυχῆς.

Ἔτι, εἴπερ εἰσὶν ἔργα τινὰ τῆς ψυχῆς ἴδια, ἐνδέχεται καὶ χωρίζεσθαι τοῦ σώματος αὐτῆς, καὶ εἰ μὴ, εἰσὶν, οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἐστὶ ὡς τὸ τῆς χαλκῆς σφαίρας ἀπτόμενον εὐθύ· εἰ γὰρ χωριστὸν ἦν, οὐδ' ἂν ἦπτετο αὐτῆς.

Ἔτι, θυμὸς, πραότης, φόβος, ἔλεος, θάρσος, τὸ φιλεῖν, τὸ μισεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα παθῆ ἀχώριστα τοῦ σώματος, καὶ πάσχει τι ἐν τούτοις τὸ σῶμα, καὶ τῇ τοιαύτῃ κρᾶσει τοῦ σώματος ἐπακολουθοῦν ἢ σφοδρότερον, ἢ ἀμυδρότερον· ἐνίοτε γάρ, καὶ μηδενὸς ὄντος φοβεροῦ, φόβος ἐγγίνεται καὶ ἀκρασία, ὡς τοῖς μελαγχολώσιν· ἔθεν καὶ τὸ σῶμα τοῖς ὁρισμοῖς ἐμπεριλαμβάνεται αὐτῶν, ὡς θυμὸς ἐστὶν ζρεξις ἀντιλυπῆσεως, ζέοντος τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος, καὶ οὗτος ὁ ὁρισμὸς ἔχει μὲν ὡς εἶδος τὸν λόγον τοῦ πάθους, ὡς δὲ ὕλην τὴν ἐκ τοῦ σώματος αἰτίαν, τὴν ζέσιν δηλονότι τοῦ αἵματος· καὶ τούτῳ διαφέρει ὁ διαλεκτικὸς ὁρισμὸς τοῦ φυσικοῦ, ὅτι ὁ μὲν ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἶδους μόνον, ὁ διαλεκτικὸς· ὁ δὲ ἐκ τῆς ὕλης. Ἔστι δὲ κυριώτερος ὁ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετος· τῶν γὰρ ὄντων τὰ μὲν τῆς ὕλης οὐδέποτε χωριζόμενα, ὡς τὰ φυσικά· τὰ δὲ τῇ ὕλῃ οὐδέποτε ἐνούμενα, ὡς τὰ καθ' αὐτὰ νοητά· τὰ δὲ τῇ μὲν ὑπάρξει ἀχώριστα τῆς ὕλης, τῷ δὲ λόγῳ ἀφαιρούμενα, ὡς τὰ μαθηματικά, ὧν περὶ τὰ πρότερα φυσικὸς στρέφεται· περὶ δὲ τὰ δεύτερα ὁ πρῶτος φιλόσοφος· περὶ δὲ τὰ τρίτα ὁ μαθηματικός.